THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

67 Elizabeth Street Telephone Main 4562

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR
SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mai Matter at G.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd, 1913

נעהט צו דער פאלקס-קאנווענשאן פונ׳ם פערבאנד

דער „אידישער זשורנאל״ איז פאר איין פעראייניגטע קאנווענשאן, און אנטוירט פאר דעם.

כל זמן, עס וועט נאך זיין די קלענסטע האפנונג צו ברענגען צו א פעראייניגונג ביידע צדדים, וועלען מיר תמיד זיין די ערשטע, וואס וועלען פאר׳ן וואוילזיין פון דער זאך, אנטוירען פאר פעראייניגונג, פאר איין קאנווענשאן. דיעזע שטעלונג אונזערע, איז שוין גענוג קלאהר, און מיר דארפען מעהר קיין ווערטער ניט פערלירען וועגען דעם.

ווי איז אבער דער פאל, ווען פעראייניגונג איז אומעגליך, און עס וועלען פארט זיין צוויי קאנווענשאנס? צו וועלכער קאנווענשאן דארף מען געהן?

דיעזע פראגען ווערען אונז געשטעלט פון פיעלע זייטען, און מיר ווילען אויף זיי ענטפערען.

געהן צום קאנווענשאן פון דעם פערבאנד.

געהן צו דער קאנווענשאן, וועלכע ווערט גערופען פון א פאלקס-ארגאניזאציע, און ניט פון קיין פארטיי.

אמת, עס וועט זיין די גרעסטע שאנדע פאר׳ן קאנאדער אידענטהום, ווען אין יעצטיגען היסטארישן מאמענט, ווען מען דארף פאר דער אויסערליכער וועלט, ארויסטרעטען מיט א פעראייניגטען פאלקס-ווילען, וועט דאס קאנאדער אידענטהום זיין צווישען זיך צוריסען.

מען דארף דארום זעהן די קריגערישע צדדים צו ברענגען צו א פעדשטענדנים, מען דארף אנווענדען אלעס, די גרעסטע קאמפרא־מיסען מאכען, אבי דעם ברודער־קריעג צו פערמיידען.

אבער איז אומעמגליך צו שליסען פריעדען, און א שטעלונג צו איינער, אדער דער צווייטער קאנווענשאן מוז גענומען ווערען, דאן וויסען מיר בלויז פון איין קאנווענשאן. פאר וועלכער מיר וועלען אנטוירען און מיטהעלפען צו איהר ערפאלג. אין דאס איז די קאנווענשאן איינבערופען פונ׳ם פאלקס־פערבאנד פון קנעדער אידען.

וואהרום זענען מיר געגען דער ציוניסטישער קאנווענשאן?

שוין צוליעב דעם, ווייל זי איז בעקאנט אלס א ציוניסטישע, און ווערט פערדופען פון די ציוניסטען.

ציוניסטען, סאציאליסטען, אדער אלע אנדערע איסטען, האבען א רעכט צו פערדופען פארטיי קאנווענשאנס, רופען זיי אבער פאלקס־קאנ־ווענשאנס, איז עס בלויז א מאסקע צו פיהרען פארטיי־פאליטיק אויפ׳ן רעכטונג פונ׳ם פאלק, א פאלקס־קאנווענשאן קען גערופען ווערען בלויז פון א פאלקס־ארגאניזאציע, און אזא ארגאניזאציע איז דער פאלקס־פערבאנד.

וויפיעל דעלעגאטען פון ניט ציוניסטישע אדער אלגעמיינע ארגאני־זאציעס עס וועלען ניט קומען צו דער ציוניסטישער קאנווענשאן, וועט זי אלעס טראגען א ציוניסטישען כאראקטער. די גאנצע אראנזשירונג לייגט אין ציוניסטישע הענד. און זיי וועלען זיך שוין זארגען, אז מען זאל קענען שלאגען גענוג פארטיי־קאפיטאל. מען האט איהר אראנזשירט אויף אזא אופן, אז אין איין צייט מיט איהר זאל אויך פארקומען די ציוניסטישע קאנווענשאן, אזוי אז פאר דעלעגאטען פון פרעמדע שטעדט, וועלען מסתמא געקליבען ווערען ציוניסטען, וואס וועלען שוין איינווירקען בעזוכען ביידע קאנווענשאנס.

מיר האבען גאר ניט געגען דעם ציוניזם. ציוניסטישע קאנווענשאנס א. ד. ג. מיר זענען אבער געגען דעם, אז מען זאל געהן אונטער א פאלשען נאמען, און מען זאל א ציוניסטישע קאנווענשאן, וואס איז ניט מעהר ווי א צוזאמענפאהר פון איין פארטיי קרוינען אלס א פאלקס־קאנווענשאן, אלס א צוזאמענפאהר פונ׳ם גאנצען פאלק.

געהן צו דער ציוניסטישער קאנווענשאן, הייסט דארום בערעכטיגען דעם פאלשען שריט, וועלכען עס האט געמאכט די פעדעראציע, פאר וועל־כען זי מוז דורכאוס געמאדעלט ווערען.

געהן צום קאנווענשאן פונ׳ם פערבאנד, הייסט ניט נור געהן צו א פאלקס־קאנווענשאן, נאר עס הייסט אויך א פראסטעט געגען די אומגע בעטענע פאלקס־פערזארגערגער, א פראטעסט געגען יענע לייטע, וועלכע זי־כען פון דער אידישער צרה צו שלאגען פארטיי־קאפיטאל.

די ציוניסטישע זאגענאנטע פאלקס־קאנווענשאן, האט אין זיך נאך א זאך, פאר וועלכער זי מוז בעקעמפט ווערען.

א גרופע פון רייכע פערזאנען, וועמענס גאנצער כח ליעגט אין זייע־רע „געלד־זעק״ האבען זיך פעראייניגט געגען די אידישע פאלקס־מאסען. איין קלאס, וועמענס גאנצער יחוס בעשטעהט אין האבען א סך „פראפער־טיס״, און עטליכע טיטולירטע פערזאנען, האבען ערקלערט א קאמף דעם אידישען המון, דעם אידישען ארבייטער קלאס, די פאלקס־ארגאניזאצי־עס, די קליינע ארימע שוהלען, די בענעפיט סאסייטיס, און אלע אנדערע קערפערשאפטען, וועמענס מיטגליעדער זענען די ארימע און מיטעלע שיכטען.

געהן צום קאנווענשאן פונ׳ם פערבאנד, און צוריקווייזען מיט פער־אכטונג די כלומרשט׳דיגע איינלאדונגען פון די „דע׳ס״, הייסט זעלבסט־רעספעקט, מיינט, אז די אידישע מאסע האט רעספעקט פאר זיך, און איז בעפריידט פון א מה יפית גייסט, צו זינגען „אז ישיר״ פאר די „געלד־זעק״.

אין דארום רופען מיר צו אלע אידען, ווער זיי זאלען ניט זיין, און אין וועלכער שטאט זיי זאלען ניט זיין, אז אויס רעספעקט צו זיך, אויס רעספעקט צו זייער שטאנד, זאל זייער ענטפער זיין צו די אלע, וועלכע זענען פעראינטערעסירט אין שטעלען זיך געגען דעם ווילען פונ׳ם פאלק, א שטאלצער, און די איינלאדונגען צו דער כלומרשט׳דיגער פאלקס־קאנווענ־שאן זאלען מיט פעראכטונג צוריקגעשליידערט ווערען.

איין קאנווענשאן איז בלויז פערהאן, און וועלכען עס וועט זיין א כווד צו בעטהייליגען זיך — דאס איז די קאנווענשאן אינבערופען פונ׳ם פאלקס־פערבאנד.

ווען עטליכע געלד־זעק צוזאמען מיט א „מאשין״ האבען זיך פעראיי־ניגט געגען די פאלקס־מאסען, מוז דער שטאלצער ענטפער פונ׳ם פאלק קו־מען, אז מען קען זיך בעגעהען אהן די בעלי טובות.

עס איז ניט מעהר קיין פראגע, צו וועלכער קאנווענשאן מען מוז געהן, נאר צו האבען עטליכע פערזאן דאס רעכט צו הערשען איבער אלע קאנאדער אידען, אדער דאס קאנאדער אידענטהום זאל זיך בעפרייען פון מאשין־הערשונג. און פערזאלטען זעלבסט זיינע אינטערעסען.

צו א קאנפליקט וועגען דיעזער פראגע האט פריהער אדער שפעטער געמוזט קומען. האט אבער דער מאמענט דערגרייכט, טאר מען איהם ניט פערנאכלעסיגען. אין דער בעסטער ענטפער צו יענע מענשען וועט זיין ווען אלע וועלען העלפען מאכען פאר׳ן גרייסטען ערפאלג די קאנווענשאן פונ׳ם פערבאנד.

פיינע איינדריקע פון ארץ ישראל

פון יהואש.

ווען איך האב לעצטענס יאהר אונגע־פעהר אין דער צייט זיך געהענגענט מיט מיינע פריינד פאר מיין אפרייזען נאך ארץ ישראל, איז ביי מיר קיין שאטען פון קיין חשד ניט געווען, אז איך וועל צום יאהר זיין צוריק אין אמעריקא.

ווען איינינע רעדנער האבען אין זייע־רע רעדען דערקלערט, אז זיי האפען מיך ווידער צו זעהן אין אמעריקא האב איך עס בעטראכט ווי בייזע נבואה.

איך בין געפאהרען אין ארץ ישראל ניט אויף בעזוך, ניט לערנען, ניט שעפען איינדריקע, נור לעבען דארט לעבען און זיך אויסלעבען.

פאר צוויי און צוואנציג יאהר האב איך געוואהנט אין אמעריקא האב גע־שטימט פיער כאל פאר פרעזידענט, האב זיך בעטראכט אלס אמעריקאנעריזירט, בין געווען שטאלץ אויף מיין אמעריקאנעם ווי איך בין עס נאך איצט, דאך אין איין שעהנעם פריהמארגען בין איך אויפגע־שטאנען אין האב דערפיהלט אז דארט ער־געץ ווייט, ווייט געפינט זיך א לאנד וואס איך האב קיינמאל ניט געזעהן, מיט מענ־שען וואס זיינען מיר פרעמד, ווי, ווען איך זאל אהין קומען און זיך בעזעצען, וועל איך זיך פיהלען היימישער ווי איך פיהל זיך דא, וואו כ׳האב פערבראכט מעהר ווי א צוויי צעהנטלייג יאהר, וואו כ׳האב פאר מיר געשאפען אזוי פיעל פריינד וועל זיך פיהלען היימישער און מעהר איינגעוווצעלט.

האב איך געגענומען אנאליזירען די מא־טיוון, זיך געפרעגט: ווארום? האב איך גאנ׳ם שעהנער וועלט, זיך געלאזט אויס־ישראל איז גראד ניט צוליעב מיין אידיש־קייט, נור פערפערהרט, פאראדאקסאל ווי דאס מעג קלינגען צוליעב מיין גוי׳אישי־קייט, צוליעב דעם יפיפיותו של יפת ווי די אמאליגע משכלים וואלטען זאגען.

כ׳האב געלעבט אין אמעריקא, און האב געציטערט, אז אט אט ווערט א סוף פון מיין אידישקייט. יעדען שריט וואס כ׳האב געמאכט האב איך געמוזט בעקלע־דען: העלפט עס ניט מיט צו מיין אונ־טערגאנג? כ׳האב פריי ניט געקענט אטע־מען. אמעריקא איז דער קלאפיש שמעלצ־טאפ, אזוי האט ערקלערהרט א בעריהמטער ענגליש־אידישער שריפטשטעלער; און צו ריכטיג אדער ניט, א חשש סכנה איז דא, איז דאך א מענש פארזיכטיג. האב איך יעדען טאג איידער כ׳האב זיך ערלויבט וויפיעל עס איז הנאה צו האבען פון גאנ׳ם שעהנער וועלט, זיך געלאזט אויס־שטעלען אן אפידייוויט, אז איך בין נאך א איד, אז איך בין נאך ניט צושטאנדען, אז מיין נאז איז נאך׳, געלויבט איז זיין ליעבער נאמען, א אידיש לכל פרטיה.

בין איך מיעד געווארען פון דעם עול פון אידישקייט, פון דעם וועגען און מעס־טען, פון דער מורא טאמער דער שריט אדער יענער וואס איך מאך פוהרט צו מיין איינענעם אונטערגאנג, ברענגט מיך א שריט נעהנטער צום קבר. איך האב געוואלט א פלא, וואו איך זאל קענען זיין א גוי און ניט מורא האבען, ואו כ׳זאל קענען הנאה האבען פריי מיט א פולע ברוסט און זיך ניט דארפען אפגעבען קיין חשבון — האב איך געטראכט, אז דער בעסטער פלאץ פאר דעם איז ארץ ישראל.

(*) העם 25־טען סעפטעמבער, אין אין קארנעגי האל, ניו־יארק געגעבען גע־וואהרן א קבלת פנים דעם בעליבטען דיכ־טער יהואש, וועלכער האט זיך אומגע־קערט פון ארץ ישראל.

מיר ברענגען דא דעם אויסצוג פון זיין רעדע, ווי זי איז איבערגעגעבען אינ׳ם „אידישען פאלק״.

ווען איך האב לעצטענס יאהר אונגע־פעהר אין דער צייט זיך געהענגענט מיט מיינע פריינד פאר מיין אפרייזען נאך ארץ ישראל, איז ביי מיר קיין שאטען פון קיין חשד ניט געווען, אז איך וועל צום יאהר זיין צוריק אין אמעריקא.

ווען איינינע רעדנער האבען אין זייע־רע רעדען דערקלערהרט, אז זיי האפען מיך ווידער צו זעהן אין אמעריקא האב איך עס בעטראכט ווי בייזע נבואה.

איך בין געפאהרען אין ארץ ישראל ניט אויף בעזוך, ניט לערנען, ניט שעפען איינדריקע, נור לעבען דארט לעבען און זיך אויסלעבען.

פאר צוויי און צוואנציג יאהר האב איך געוואהנט אין אמעריקא האב גע־שטימט פיער כאל פאר פרעזידענט, האב זיך בעטראכט אלס אמעריקאנעריזירט, בין געווען שטאלץ אויף מיין אמעריקאנעם ווי איך בין עס נאך איצט, דאך אין איין שעהנעם פריהמארגען בין איך אויפגע־שטאנען אין האב דערפיהלט אז דארט ער־געץ ווייט, ווייט געפינט זיך א לאנד וואס איך האב קיינמאל ניט געזעהן, מיט מענ־שען וואס זיינען מיר פרעמד, ווי, ווען איך זאל אהין קומען און זיך בעזעצען, וועל איך פיהלען היימישער ווי איך פיהל זיך דא, וואו כ׳האב פערבראכט מעהר ווי א צוויי צעהנטלייג יאהר, וואו כ׳האב פאר מיר געשאפען אזוי פיעל פריינד וועל זיך פיהלען היימישער און מעהר איינגעוווצעלט.

האב איך געגענומען אנאליזירען די מא־טיוון, זיך געפרעגט: ווארום? האב איך גאנ׳ם שעהנער וועלט, זיך געלאזט אויס־ישראל איז גראד ניט צוליעב מיין אידיש־קייט, נור פערפערהרט, פאראדאקסאל ווי דאס מעג קלינגען צוליעב מיין גוי׳אישי־קייט, צוליעב דעם יפיפיותו של יפת ווי די אמאליגע משכלים וואלטען זאגען.

כ׳האב געלעבט אין אמעריקא, און האב געציטערט, אז אט אט ווערט א סוף פון מיין אידישקייט. יעדען שריט וואס כ׳האב געמאכט האב איך געמוזט בעקלע־דען: העלפט עס ניט מיט צו מיין אונ־טערגאנג? כ׳האב פריי ניט געקענט אטע־מען. אמעריקא איז דער קלאפיש שמעלצ־טאפ, אזוי האט ערקלערהרט א בעריהמטער ענגליש־אידישער שריפטשטעלער; און צו ריכטיג אדער ניט, א חשש סכנה איז דא, איז דאך א מענש פארזיכטיג. האב איך יעדען טאג איידער כ׳האב זיך ערלויבט וויפיעל עס איז הנאה צו האבען פון גאנ׳ם שעהנער וועלט, זיך געלאזט אויס־שטעלען אן אפידייוויט, אז איך בין נאך א איד, אז איך בין נאך ניט צושטאנדען, אז מיין נאז איז נאך׳, געלויבט איז זיין ליעבער נאמען, א אידיש לכל פרטיה.

בין איך מיעד געווארען פון דעם עול פון אידישקייט, פון דעם וועגען און מעס־טען, פון דער מורא טאמער דער שריט אדער יענער וואס איך מאך פוהרט צו מיין איינענעם אונטערגאנג, ברענגט מיך א שריט נעהנטער צום קבר. איך האב געוואלט א פלא, וואו איך זאל קענען זיין א גוי און ניט מורא האבען, ואו כ׳זאל קענען הנאה האבען פריי מיט א פולע ברוסט און זיך ניט דארפען אפגעבען קיין חשבון — האב איך געטראכט, אז דער בעסטער פלאץ פאר דעם איז ארץ ישראל.

ווען איך האב קיין טעות ניט געמאכט. אין אין ארץ ישראל איז אידישקייט ניט קיין עול, ניט קיין הרהור נור א ממילא־זאך. עס קומט פון זיך און מען טראכט וועגען דעם ניט. דער קאפ ווערט פריי און איהר קענט הנאה האבען ווי אייער הארץ גלוסט.

א קליינעם ביישפיעל וואס איז דאך אזוי כאראקטעריסטיש. כ׳האב א מיידעלע מיין איינענעם. ווען מיר זיינען געווען אין ניו יארק, האב איך געוואלט, אז זי זאל קענען אידיש. האב פערשטאנען אז דאס איז נויטיג, האב איך זי גענומען לערנען, זי האט אבער ניט געוואלט. זי האט געלערנט אבער ניט גערעדט. די גאס און דאס הויז זיינען געקומען אין קאנפליקט און מנצח האט געווען די טרפה־נע גאס. זיינען מיר געקומען אין ארץ ישראל און מיין מיידעלע האט זיך אויס־געלערענט רעדען, זאלען די מיטגליעדע־פון „אחיעבר״ ניט האבען קיין טעות, זי האט זיך אויסגעלערענט רעדען העברע־זי האט זיך אויסגעלערענט רעדען העברע־איש וועגען דעם איז ניט נויטיג צו דער־צעהלען. דאס איז א זעלבסטפערשטענדלי־כע זאך. דאס איז אין דער לופט. זי האט זיך אבער אויסגעלערענט אויף אידיש, אהן שום אנשטרענגונג פון מיין זייט.

כ׳וואלט אייך וועלען פיעל דערצעה־לען וועגען ארץ ישראל, לויידער בין איך נאך ניט פארטיג. צו א קורצע צייט בין איך דארט געווען, דאס וואס כ׳האב גע־זעהן איז נאך ניט ווייך, האט נאך ניט אנגעקליידעט זיך אין די ריכטיגע פארמען, און פיעל זעהר פיעל וואס מען קען זעהן, האב איך נאך ניט געזעהן, האב זיך גע־רייט דאפיר, איז געקומען די מלחמה און געשטערט מיינע פלענער. ווען נאט וועט העלפען און איך וועל זיך צוריקקעהרען צו אונזער לאנד וועל איך מיינע איינדריקע מיט אייך טיילען.

ווי דערצעהלט מע זאבער אייך דאס וואס איך האב דארט געפיהלט, דורכגע־לעבט? הלואי וואלט איך געראטן די קראפט פון א מכשף וואס מיט דעם ריהר פון זיין שטעקעל כשופ׳ט ער פאר דעם אויג אלץ וואס ער וויל, הלואי וואלט איך פערמאגט די קראפט פון א מוזיקער, וועל־כער קען מיט מענער איבערגעבען די טיע־סטע גפיהלען, וואלט איך אפשר אימ־שטאנד זיין אייך צו געבען א בענריעף פון יענער שעהנקייט וואס עס פערמאגט אונ־זער לאנד.

זונענקייט. קודם כל איז אונזער לאנד א לאנד פון זונענשיין און שעהנע הימ־לען. איך האלט זיך פאר א מומחה אין הימלען. האב אין מיין לעבען געזעהן שעהנע הימלען אין קאלאראדא, גליהענ־דע הימלען אין עגיפטען. עס קומט אבער ניט צו די הימלען פון אונזער לאנד. די זונענשיין אין ארץ ישראל זעהט איהר ניט נור מיט אייער אויג, נור איהר דערשמעקט די ליכטיגקייט. די זונענשיין האט א ריח, א הימלישען ריח. זי דרינגט אריין אין יעדע צעלע אייערע, שפיעלט זיך מיט יע־דען. איין זאך וויים איך היינט זיכער, אז וואו כ׳זאל ניט זיין ביז דעם לעצטען טאג פון מיין לעבען, וועל איך יענע זונענשיי־פון מיין לעבען, וועל איך יענע זונענשיין ניט פערגעסען.

כ׳קאב זיך אפט געשטעלט די פראגע א הייפעלע מענשען זיינען געקומען און האבען אין א קורצע צייט אויפגעטהאן דאס וואס קיין רייכע רעגיערונג וואלט ניט געקענט אויפטהאן וועגן זי וואלט הונדערט מאל פיעל געלד אויסברענגען, וואס אין די ערקלערונג? מיין ענטפער איז דער זונענשיין. די אידען וועלכע קומען פון מזרח, האבען דעם חוב ברענגען א תקון דעם זונענשיין. „תקון פנימית... חזונענ־שיין״.

וועל ערקלעהרען וואס איך מיין. דיא אמונה פון איסלאם, וואס איז געבוירען געווארען אונטער די העלע מזרח־הימלען, איז דאך זעהר א פעסימיסטישער, א טונ־קעלער און פערוואלקענער גלויבען. דער אראבער וויים ניט וואס הייסט פרייד אין לעבען. דער אראבער האט א ווערטעל, א אידישער יום טוב איז אין טאפ, א אראבער׳ס — אויף דעם בית חקברות דער שעהנסטער פלאץ פאר פרייד איז אונטער דעם שאטען פון טויטע. איז א קשיא: פון וואנען קומט דער ווידער שפרוך? דער תירוץ איז: דער זונענ־שיין וואס גיסט אריין פרייד אין דער מעגשליכער ברוסט, גיעסט אויך אויס א פויליקייט איבער די גליעדער. פויליקייט פיהרט צו אפנעלאזענקייט, אפנעלאזענ־קייט צו פאטאליזם, צו נאכגעביגקייט, צו נעהמען זוג עס געהט, דער סוף איז, א דאס לעבען וואס קען זיין שעהן איז טרוי־עריג און מיאוס, און די שעהנקייט און דער אונגליק געבוירט דעם פעסימיזם.

אויף די אידען, וואס זיינען די גרעס־טע אפטימיסטען און צו דערזעלבער צייט די ענערגיישסטע מענשען, ליעגט דארום דער חוב מתקן צו זין עדם זונענשיין. זיי דער חוב מתקן צו זין דעם זונענשיין. זיי דארפען אריינברענגען אין דעם ארייגונג די ליעבע צו דער ברייט און דעם אפט־מיזם וואס געהט דערמיט.

עס איז א מיסטישע ערקלעהרונג, עס איז אבער אלץ ניט קיין ראיה אז זי איז ניט דיר ריכטיג.

וואלט מיין אבפאהרען פון ארץ ישראל ניט געווען פערבונדען מיט אזא טראגע דיע, איז דעם לעבען פון דער וועלט, ווי אין דעם לעבען פון אונזער פאלק, וואלט איך געקאנט זאגען, אז וועגן איך בין גע־קומען קיין ארץ ישראל האט אלץ געלעבט און געגלאנצט מיט דעם ליכט פון זעבען זונען, און וועגן איך בין אוועקגעפאהרען איז דער הימעל געווען בעדעקט מיט שווע־רע וואלקענס.

וועגן איך בין געקומען אין ארץ ישראל האב איך אלץ געטראפען ביים סאמע בלאט חען, די גרינקייט פון די ביימער איז גרין שבגרין. צו דערזעלבער צייט, וואס איך בין אנגעקומען, איז אויך געקומען באר־ראן ראטשילד, דער נדיב־הידוע. ער איז איבערראשט געווארען צו געפינען א לעב־בען, וועגען וועלכען ער האט ניט גע־טרוימט.

מען האט מיר אמאל דערצעהלט וועג־נען א גרויסען היגען פילאנטראפ, וועמען עס איז אויסגעקומען דאס ערשטע מאל צו הערען פון זיינעם א פריינד דעם נאמ־מען: יעקב נארדין און דער פילאנטראפ האט בעמערקט: יעקב קארדין מוז זיין זעהר א פיינער מאן, וואהרום איך האב פון איהם קיינמאל ביז איצט ניט געהערט.... דאס זעלבע איז אויך געווען מיט ראט־שילד. אינסטיטוציעס וועגען וועלכער ער האט קיינמאל ניט געהערט, האט ער גע־טראפען, אין גראד די וועגען וועלכע ער האט קיינמאל ניט געהערט זיינען געווען די בעסטע.

עס איז געווען שעהן צו זעהן דעם קבלת־פנים, וואס ארץ ישראל האט געגע־בע זדעם מאן, וואס איז געווען צווישען די ערשטע צו פערשטעהן, וואס דאס לאנד מיינט פאר אונז. עס איז געווען שעהן צו זעהן תל־אביב. תל־אביב איז שעהן צו זעהן אין יעדער צייט. פיעל טיכט איז שוין פערגאסען געווארע ואויף די בעשריי־בונגען פון תל־אביב. איך וויל דא גאר נישט צוגעבען, נור איין געדאנק. דאכט זיך, אז פרישמאן האט געזאגט, אז אין תל־אביב איז שטענדיג חול־המועד. נישט יום־טוב, נישט וואך נור חול־המועד. דער חול־המועד איז שוין איצט פאריבער. עס איז איצט וואכעדיגער געווארען, ווי עס האט געמוזט ווערען. תל־אביב איז אבער אין וועט בליבען די פאהן פון ארץ ישראל דער בלויער ים און די בלויע הימלען, וואס אזוי ווי זיי קאנקורירען ווער עס קאן בלוי־ער זיין — אין די בלענדענדע ווייסע ליכ־טיגקייט — די אידישע פאהן.

באלד נאך מיין קומען איז געווען יום־טוב. עס זיינען געווען פיעלע געסט. ווער עס איז געקומען אויסזעהן דאס לאנד, ווער עס איז געקומען זיך בעזעצען, ווער עס איז געקומען פאר ספעקולאציע. יא, אויך ספעקולאציע. ארץ ישראל האלט זיך אין ענטוויקלען אין עס איז לא יפלט, אז עס זאלען ניט זיין די יסודות פון מסחר. עס געהט דארט ארום א ווערטל, אז אין ארץ ישראל פעהלט נאך איין מסחר, און אלץ וואלט שוין אויסגעזעהן ווי ביי לייטען, און דאס איז: דער באנקראט. דערווייל באנקראטירט מע זנאך ניט אין ארץ ישראל. דאס לעצטע יאהר איז געווען א יאהר פון אויפבליהונג אין אונזער לאנד. איהר האט ניט געקענט פארביגעהן א נאס, איהר זאלט ניט געפינען הייזער, וואס האלטען זיך אין בויען. אין תל־אביב, למשל, האבען אין איין צייט זיך גע־בויעט מיט אמאל גאנצע דרייסיג הייז־ער. פאר אמעריקא איז עס געווים ניט צופיעל, פאר אונזער לאנד אבער איז עס זיכער געווען א צייכען פון גרויס פארט־שריט.

איך האב זיך בעזעצט אין רחובות אין דעם הויז, וואו איך האב געוואהנט האבען אויף דעם הויף געוואקסען ציטרא־גען בויימער, אזן האט מען געטרונקען א גלאז טעע און עס האט זיך פערגלוסט א שטיקעל לימענע. האט מען אויסגע־שטרעקט די האנד, און אריינגעשלעפט דעם בוים אין גלאז אריין. עס האבען גע־וואקסען געלע ווייינטרויבען בויימער, וועמענס בעסטע טרויבען עס האבען אויפ־גענעסען ניט מיר נור די שאקאלען. די שא־קאלען האבען זעהר ליעב טרויבען אור מיר פלעגען אויך וויסען וועגן זיי עסען די פרי, ווייל א סבע האבען די שאקאלען, אז איר־ער זיי נעהמען זיך עסען, לאזען זיי ארויס אזא ווילד־משונה׳דיג קול, גלייך ווי זיי וואלטען אינז וועלען אנזאגען: חנה, זייט וויסען, אז מיר נעהמען זיך עסען אייערע טרויבען און טהוט אונז עפעס.

שטעלט אייך פאר מיין תענוג: איך וואהן אין א אידישען דארף, די בויערן זיינען יאדען, אלץ ארום איז אידיש, אויך די שומרים, די זשאנדארען — אזוי צו זאגען, וואס היטען די ארדנונג, בעשיצען אונזער נעביען און אייגענטום, זיינען אויך אידען. על משכבי בלילות, ביינאכט ליג איך מיר אזוי אויפ׳ן בעטעל, הער זיך, ווי די שומרים בייטען זיך. א סמן, אז איין אשמורה איז פאראיבער און אן אנערדע קומט אן. עס ווערט דיר אזוי גוט, אזוי לינד אויף דעם הארץ; דו דער־פיהלסט דאן דעם אמת׳ען טעם פון חיים. ווער קאן זיך צו דיר גלייכען?

אין דער פריה און אויף דער־נאכט נעהט מען אויף דער פאסט, דאס איז א מין אינסטיטוציע אין רחובות. א ווער־טעל נעהט ארום אין דער קאלאניע, און יפי ביז ביז רחובות איז פיער שעה דיזע, אבער פאהרען פאהרט מען נור פופצעהן מינוט, ווייל . . . די איבערינע צייט נעהט מען צופוס. קומען זיך צוזויף אהין ווער עס ערוואהרט א ברעיף און פיעלע, וואס ערוואהרטען ניט און ווילען זיך גלאט דורכ־נעהן און זעהן א מענשען. קומט אהין דאס יונגווארג, יונגע בחורים מיט מיידע־לעך. איז, פערשטעהט זיך פון זיך, אז ביי זיי איז שוין דער עיקר ניט דער ברעיף נור דאס איבערוווינכען זיך, דאס איבער־וואדען זיך מיט א ווארט, וואס זאגט אן דעם ליעבענס־ציטער. יונגווארג איז יונגווארג.

אמאל נעהט מען אין באנק, זעהט מען זיך מיט מענשען, מען כאפט א שמועס איבער פערשיעדענע ענינים, מען נעהמט זיך צייט אין מען פיהלט זיך היימיש, דאס ערשטע מאל האט מיט מיר נעטראפען א שפאס: איך בין אריין אין באנק, האב איך געטראפען איינינע מענשען פאר מיר. מעשה־אמעריקאנער האב איך געווארט אויף מיין נעקסט. עס איז געקומען מיין נעקסט, עס שטעהען נאר אנדערע מענשען ביים „פענסטערל״. פרעג איך: היתכן? ענטפערט מיר א איד גוטמוטהיג: עס איז דאך ארץ ישראל. מיר זיינען דאך ברידער, וואס איז די נעפאה־מינה, איהר, איך... ער האט געשמיכעלט און איך אויך.

איהר געפינט אין רחובות א קינדער־נארטען וועלכען איהר וועט שווער געפי־נען אפילו אין אמעריקא; א שולע, וואס מען זיך פערגלייכען מיט די בעסטע שו־לען אין דער וועלט. עס איז דארט פאר־האן אן אסטייקער, וואסער־ליטונג און אלץ, וואס א קאלאניע דארף האבען, די אלע זאכען שטעהן אונטער א פערוואל־טונג וואס ווערט אנגערופען דער דער, אן אויסגעצייכענטע פערוואלטונג, אויף וועל־כער מען מעג מיט רעכט שטאלץ זיין. גע־דענקט, אז די דאזיגע פערוואלטונג האט קיין צווייגענדע מאכט. זי טהוט אבער אויך מיט איהר מאראלישען כח מעהר ווי פיעל רעגיערונגען.

אינטערעסאנט איז, אז אין דער קאָ־לאניע איז אין דער גאנצער צייט פון איהר עקזיסטענץ ניט געווען צו פערצייכנען קיין פאל פון שכרות, געשלעג, אדער אן אנ־דערע אונארדנונג. עס ווערט בכלל אבער גאר קיין אונרעכט בענאנגען אין די קאָ־לאניען.

א ביישפיעל פון זעלטענער זעלבסט־פערוואלטונג האט אונז גגליעפערט די לעצטע צייט: עס איז אָנגעקומען דער קריעג. די וואס האבען געהאט צו פער־קויפען האבען ניט געהאט צו וועמען; די וואס האבען געוואלט קויפען האבען ניט געהאט מיט וואס. ארץ ישראל איז גע־ווען אבגעשניטען פון דער וועלט און האט געדארפט פערלאזען זיך אויף אייגענע רע־סורסען. האט איהר געדארפט זעהן, ווי אזוי ארץ ישראל האט בריה׳ש איבער־וואונדען די לאנע. ארץ ישראל האט זיך ארויסגעוויזען געוואקסען פאר דער אויס־גאבע מיט דער גרעסטער ארדנונג און פינקליכקייט האט זי דעאגירט אויף די חצטרכות׳ן און גוטהען פון דעם אונדר־היגען לעבען.

דער דאזיגער קריזיס, וואס ארץ ישראל האט דורכגעמאכט האט בעווי־זען, אז ארץ ישראל איז שוין א רעאלי־פאקטו; צו דערזעלבער צייט — מעג ז׳ קליינגען ווי אן אפיקורסות — האב א אין ארץ ישראל געלערענט אבצושעצען ווייכטיגקייט פון דעם גלות. כיין גלו־בען איז, אז אידען זיינען ניט קיין אר־ענטאלער. אידען זיינען איינראפעער. א וואויל איז צו אונז וואס מיר זיינען ע׳ און גאט זיי׳דאנק וואס מיר זיינען ניט קיין אריענטאלער.

אין ארץ ישראל געהט שוין אן אר־אראביאזציע. עס איז אפשר ניט מער באר אזוי פיעל, דער אבער וואס הא דאס געניטע אויג דער זעהט עס. יונ־ליינט בעווענגען זיך ווי אראבער, ווייז ארוים א בעזונדערע ליעבע צו לעבען ז אויף דער עדה — אן אראבישע מדה. פ־פען מיט׳ן מויל ווי אראבער. בקיצור אראביזאציע. אבער מיר ווילען ניט א מיר זאלען ניט וועלען ווערען אריינט־לען. ווי אזוי קאן מען דאס בעווארענען עס איז דער שטענדיגער נייער שטרא־פון אידען, וואס קומט אן פון גלות ק־ארץ ישראל, וואס עס האלטען שטענד גרין און בליהענד אונזער איינראפעערטו אויב ארץ ישראל איז דער לייכט־טהוו פאר דעם גאנצען גלות, דאן וועט ד׳ גלות זיין דער ביימאוויל פאר דער מנור

איידער איך האב פערלאזען אמעריל האב איך געזאגט, אז עס זיינען איצט ד־ווייכטיגע צענטרען אין דער אידיש־וועלט. דאס זיינען ארץ ישראל און אמ־ריקא. צו יענער צייט האב איך נאך ני־גערעכענט, אז אמעריקא וועט אזוי שנ־ווערען דער הויפט־צענטער פון דעם א־דישען לעבען, כאטש איך האב געזען אז עס געהט דערצו.

אמעריקא איז געווארען, מוז ווערען ווייכטיגער אידישער צענטער, ווייל דא איינראפעאישע יודענטהום איז איצט חר־נחרב. אמעריקא מוז טהאן פיעל פו־אר ישראל, וואהרום ארץ ישראל מעג ז׳ מיט רעכט פיעל פערלאזען אויף אמ־ריקא. אלע ווייסען, אז וועגן אבערע־וואלט איצט ניט געווען געקומען צו הי־אין די מלחמה־קראפטפען זיך צאפלענד ארץ ישראל, וואלטען מיר שוין היינט ב־דארפט בעווייגען א חשוב׳ען מת. ס׳א־ביין איבערצייגונג, אז אמעריקא וועט נ־טהאן מעהר, עס איז בלויז דער אנהוי־עס זיינען איצט שוין דא איינינע אמער־פאנער אין ארץ ישראל און זיי האבען כ־איצט אויפגעטהאן וואונדערבארע זאכען זיי בערענגען מיט זיך אונטערגעהמונג־נייסט, ייהרעווידיגקייט, פערטרויען צו ז־אליין און צופאסונגס־פעהיגקייט. אז ישראל דארף נאך מעהרער אמעריקאנ־אידען און זיי וועלען קומען אויף. דע־איז אבער ניט אלץ. איך זעה׳ פאר אמ־ריקא נאך א גרעסערע רולע. איצט׳ דאס אידישע פאלק צוטהיילט: גלות־פו־טיין און ארץ ישראל שטרעבער, איז שיסטען און העברעאיסטען. איך בין נ־בערציינט, אז אמעריקא וועט בעפינען דז־וואהרט, וועלכעס וועט מעגליך מאכען פעראייניגונג צווישען די אינטער ז־עמפפענדע עלעמענטען: ברודער וועט ברודער דערקענען און הענד וועלען ז־פריינדליך שלעסען. מיט איין הארץ א־מיט איין שטרעבען וועלען אלע פאלי־קינדער ארבייטען פאר דעם גליק פון זייי ליידענדער אומה.

אידישע ארבייטער

פון די וועסט ענד

פאטראנייזט דווארקינס סטאר ז־154 סיינט פעטריק סטריט, נעבען פפ־דיינא עווענוי, די אינטעלליגענטסט־ריינסטע און שעהנסטע אידישע סטאר ז־יענעם נעגענד, אפען פון 6 מארגענס ב־נאך 12 אוהר אוועגדס איהר דארפט־״קאנטש״ אין פריהמארגענ׳ס אוועג־אדער יעדער צייט, און איהר בעקו־דארט דיא ריינסטע, פרישסטע, געשמא־סטע שפייזען צו בילינע פרייזען. א